

підписала разом із Сергієм Параджановим, Іваном Світличним, Віктором Некрасовим, Василем Стусом, Ліною Костенко, Іваном Драчем, низкою відомих українських учених – членів-кореспондентів АН України. Наслідками цього листа стало адміністративне переслідування всіх підписантів і... чутки по Києву про те, що з'явилася «терористична бандерівська організація», створена спецслужбами Заходу, провідником якої є Алла Горська; у 1970 р. її викликали на допит до КДБ Івано-Франківська у справі заарештованого там дисидента В. Мороза, але Горська відмовилася давати свідчення, мало того, за кілька днів до трагічної загибелі написала протест до Верховного суду УРСР про незаконність вироку В. Морозу; через кілька днів після листа до Верховного

суду України Алла Горська була вбита у будинку свекра, Івана Зарецького, в місті Василькові під Києвом. Поїхала Горська до батька чоловіка за швейною машинкою, яка 70-річному дідусеві була не потрібна. Син Горської та Зарецького Олексій, який зробив пошук винуватців загибелі матері справою всього свого життя, знайшов у розсекречених архівах підтвердження причетності до смерті матері радянських спецслужб.

Завдання учням:

- у яких акціях протесту брала активну участь А. Горська?
- назвіть її однодумців та соратників у дисидентському русі.

(Далі буде)

ПРО КОГО РОЗПОВІДАЄ ІСТОРІЯ

Вступ до історії України, 5 клас*

Ігор КОЛЯДА, професор кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор історичних наук;
Богдан СОБКО, студент факультету історичної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова

3. Як досліджують життя і діяльність видатних людей.

Висвітлюючи питання про діяльність видатних людей, учитель застосовує прийом **євристичної бесіди**.

Учитель. Не кожна історична особа залишила по собі спогади. Іноді навіть немає біографії, написаної за її життя. Аби дізнатися про характер, думки і діяльність видатної людини минулого та укласти повний життєпис про неї, історики вивчають чимало історичних джерел. **Що таке історичні джерела?**

Учні. Історичні джерела – це письмові документи, предмети, будівлі та інші пам'ятки, які відображають історичні події та явища і дають можливість досліджувати життя людей у минулому.

Учитель. Які види історичних джерел ми з вами вивчали?

Учні. Історичні джерела поділяють на такі види:

– речові джерела – все, до чого можна доторкнутися руками: від стародавніх будівель до пам'ятників і механізмів;

– писемні джерела – ті, що існують у письмовому вигляді: рукописи, книжки, літописи, газети, написи на камені, стінах будівель тощо;

– етнографічні джерела: орнаменти, традиції, звичаї, правила поведінки, пісні та ін.;

– зображувальні, чи візуальні: портрети, фотографії, реклама, малюнки, картини, кінофільми тощо.

Учитель. Які види джерел допомагають вивчати діяльність історичного діяча?

Учні. У вивченні діяльності історичного діяча нам допомагають такі види джерел: речові джерела, писемні джерела, зображувальні, візуальні та інші.

Учитель. Вивчаючи інформацію про історичного діяча з різних джерел, ми маємо відповісти на такі запитання:

- Про кого йдеться?
- Коли і в якій країні жив історичний діяч?
- Які його риси характеру та думки відомі?
- З чим пов'язана основна діяльність цієї історичної особи? До яких історичних подій вона причетна?

- Які вчинки і дії цієї особи відомі?
- Яким є ваше ставлення до цієї історичної особи?

Отже, вивчаючи життя історичного діяча, варто звертатися до історичних джерел та дотримуватися послідовності вивчення матеріалу про цю особу. Таку послідовність запитань називаємо **пам'яткою для вивчення історичного діяча**, яка дає змогу нам скласти **історичний портрет**.

Формуючи науково-дослідницькі компетентності та креативність мислення, вчитель організовує **самостійну роботу**.

Учитель. Уявіть себе істориком-дослідником. Проаналізуйте біографічну довідку та світлинку історичного діяча, використовуючи запитання наведеної вище інструкції:

* Закінчення. Початок див. у журналі «Історія в рідній школі» № 1–2, 2019 р.

Дмитро Іванович Яворницький (1855–1940)

«Все знесу, все перетерплю, а землю козацьку не кину». (Д. Яворницький).

Дмитро Яворницький народився у 1855 р. на Харківщині в родині церковного служителя. Ще в дитинстві, захоплено слухаючи повість Миколи Гоголя «Тарас Бульба», яку читав йому батько, Дмитро зацікавився козацькою минувиною. Мрія стати істориком привела Яворницького до Харківського університету, де юнак розпочинає досліджувати історію українського козацтва. Майже все життя він провів у мандрівках Запорізьким краєм, у якому мужньо захищали кордони України та билися з ворогами козаки; місцевістю, де збереглися хрести на козацьких могилах. Запорізькі шляхи привели історика до Чорного моря,

де він вивчав походи козаків. Яворницький був дивовижно талановитою людиною. Як археолог, він здійснював розкопки і замальовки козацьких пам'яток. Був етнографом – збирав історичні пісні й думи, легенди та перекази про життя і подвиги запорожців. А невтомна робота в архівах зробила його справжнім архіваріусом. Дмитро Яворницький залишив нащадкам тритомну «Історію запорізьких козаків» та близько 150 історичних праць! Під час написання історичних творів Яворницький зустрічався з найрізноманітнішими людьми: селянами, городянами і нащадками козаків. Дмитро Іванович надавав слухні поради видатному художнику І. Репіну, коли той створював відому картину «Запорожці пишуть листа турецькому султану». Саме Яворницького в образі січового писаря втілив на своєму полотні І. Репін.

III. Закріплення та повторення вивченого на уроці.

А. Учитель організовує колективну роботу і пропонує відповідати на запитання:

- Як пов'язані історія та діяльність історичних осіб?
- Яку роль відігравали народи в історичному розвитку людства?
- Кого називають історичними діячами?
- Які групи людей зустрічаємо на сторінках історії?
- Що таке біографія і чому біографії відомих людей є історичними джерелами?
- Як досліджують життя і діяльність видатних людей?

Б. Учитель організовує дидактичну гру «Нумізмат»:

Учніма пропонується проаналізувати купюри українських грошей, та встановити історичних діячів, які зображені на них, та заповнити таблицю.

IV. Підбиття підсумків уроку.

Узагальнення вчителя. Отже, історія розповідає не тільки про історичних діячів та їх діяння, а й про народи різних країн та про верстви суспільства в різні часи історії людства.

Тож, історія є багатою і насиченою інформацією про людей, групи людей, цілі народи.

V. Домашнє завдання.

1. Опрацювати текст параграфа.
2. Скласти біографію свого життя чи життя одного з батьків.
3. Скласти ребуси на прізвища відомих історичних діячів: «М. Грушевський», «Б. Хмельницький», «П. Конашевич-Сагайдачний», «Т. Шевченко».
4. Користуючись енциклопедичним виданням, ознайомитися з біографією Богдана Хмельницького та скласти історичний портрет за планом:

	Історичний діяч	Вкажіть дати життя	З яким століттям пов'язане його життя?	До якої верстви (стану) належить?	Сфера їхньої діяльності	З яким періодом історії України пов'язана його діяльність?
A						
Б						
В						
Г						
Д						
Ж						
З						
Е						

- Про кого йдеться?
- Коли і в якій країні жив історичний діяч?
- Які його риси характеру та твердження відомі?
- З чим пов'язана основна діяльність цієї історичної особи? До яких історичних подій вона причетна?

- Які вчинки і дії цієї особи відомі?
- Яким є ваше ставлення до цієї історичної особи?

5. Уявіть, що ви – історик, який бере інтерв'ю у Геродота. Складіть перелік запитань до нього.